ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԵՒ ԴՐԱՄ
ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՍՑԷ
M. BENIARD.
22, Ormiston Road,
Shepherd's Bush.
London, W. [Angleterre]

Ամեն բան ժողովրդի միջոցով, ժողովրդի կամքով և ժողովրդի համար:

Իւրաքանչիւրի և ընդհանուրի հաւասարապէս բարեկեցիկ կեանք — դա՛ է ճշմարիտ ազատութիւն:

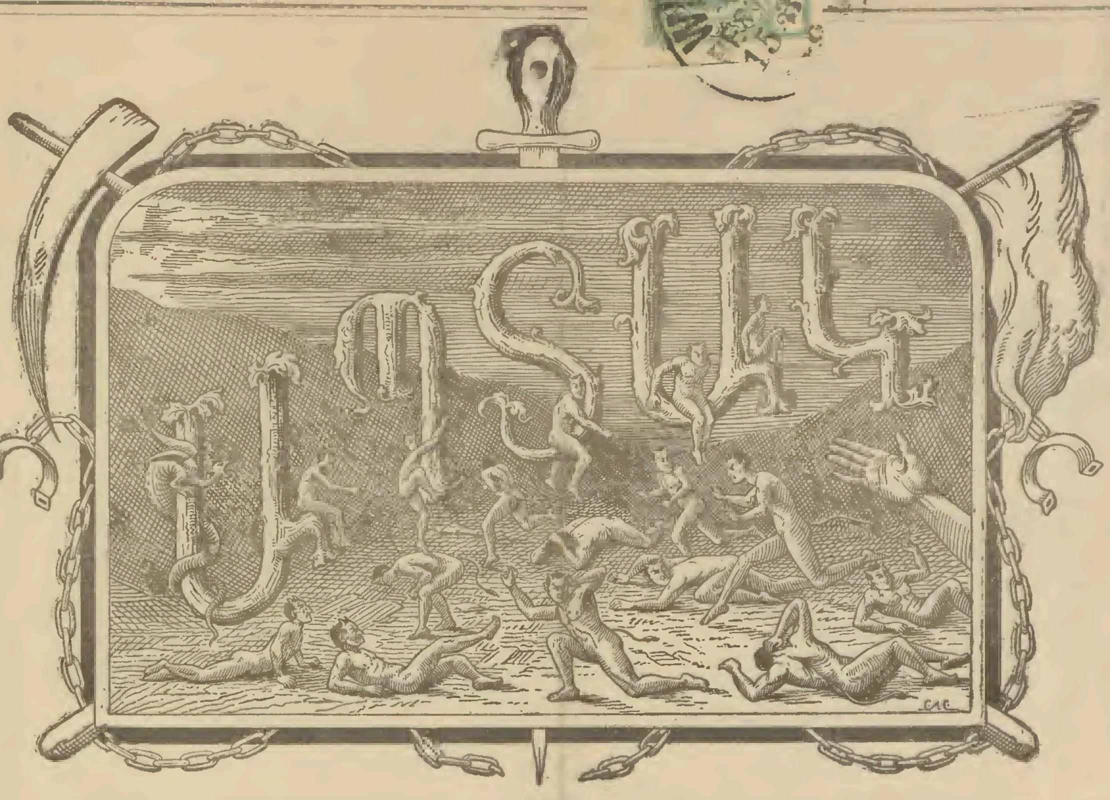

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՄԵՆ ՏԵՂԻ ՀԱՄԱՐ
ՏԱՐԵԿԱՆ . . . . . . 5 ֆր.
ԿԷՍ ՏԱՐԻԱՆ . . . 3 „
ՄԻ ՀԱՄԱՐԸ . . . . „

Ժողովուրդ, դու ինքդ միայն կարող ես ձեռք բերել քո ազատութիւնը:

Արեան ճահիճներ — ահա ազատութեան ճանապարհը:

Ժողովուրդ, մի՛ աղերսիր, այլ պահանջիր և ձեռք բեր

ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԱԿԱՆ — ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ | ԼՈՆԴՈՆ | Nr 10. ՓԵՏՐՎԱՐ. Nr 10. | 1897 | ՄԻԱՄՍԵԱՅ

ԱՄԻՍԸ

Արևելքը կրակի մէջ է. ընդհանուր հրդեհի նախընթաց օր:

Միջերկրականի ծովից դուրս եկան հրականների բանակներ: Միջերկրականի ափերից արձագանք տվին նրանց ձայնին դիւցազուններ:

Որդին իր մօր գիրկն է ուզում. մայր-հայրենիքն իր զաւակին պահանջում: Հին Կրետէն և հին Յունաստանը հերոսական ոգևորութեամբ գրկախառնվում են:

Հին Եւրոպան խելագարվել է. հին Եւրոպան ոճրագործ է: Բոլոր վեց Մեծերը, վեցն էլ բռնակալաճնշողներ, անսուրբ միութեամբ անսուրբ արշաւանք են մղել ազատութեան կարօտ փոքր ազգերի դէմ:

Դա բիրտ Ոյժն է, որ կատաղած ուզում է խեղդել Իրաւունքը:

Հին Եւրոպան, անամօթ Եւրոպան ստոր գործադրողն է Կարմիր սուլթանի, արիւնարբու գազանի ամեն քմահաճոյքի: Նրա կամքը սուրբ օրէնքն է առաջինի համար:

Դա հին Եւրոպան է, որ մանրացել ու կործանվելու նշաններ է ցոյց տալիս:

Դա հին բռնապետութիւն, նեխած Թիւրքիան է, որ իշխում է նրա վրայ:

Ցած սիրահար՝ այդ Եւրոպան՝ մարդասպանութիւն է գործում Համիդի պոռնիկի սիրոյ համար, ի վերջոյ ինքնասպանութիւն գործելու վտանգի ենթարկելով իրան:

Ցած սուլթանը հոգեվարքին հասած՝ իր մնաձգտական վերջին ճիգերն է թափում: Բայց նա մեռնում է, նա կը մեռնէ:

Ցած Եւրոպան մտածում, յուզվում ու գործում է վատ սուլթանի փոխարէն, նրա նպաստ և նրա համար: Ո՜հ, ինչ փափուկ են հիւրերի բարձերը հանգիստ քնացած սուլթանի գլխի տակ: Քնացէք այլ ևս չը զարթնելու համար:

Ցած Եւրոպան իր Թնդանօթի ռումբի տակ ազատութեան կարօտ, ազատութեան զինուոր կրետացիներին մսի գնդեր է դարձնում: Կեցցէ Եւրոպա. նա աւելի ցած է, քան Կարմիր Գահիճը, որի Թնդանօթները վախով են այդ հրաշքներն անում:

Եւ դա, սուլթան, հին բռնակալութիւն ու հին Եւրոպա, դա՝ ամբողջ հինն ու ապականվածն է, որ կործանվում է:

Ամեն ժողովուրդներ խորին պայքարի մէջ են դրանց դէմ:

Ամեն ժողովուրդներ միմեանց հետ միանալու վրայ են յանուն մարդկութեան ոտնակոխ արած իրաւունքների, յանուն նրա փրկութեան:

Ահա այս ամիսը:

Առա՛ջ, մենամարտիչներ, Հինի և Նորի ջատագովներ:

Պառաւած ծնողը չէ, որ կը կարողանայ երկար ապրել և մանուկը չէ, որ կոչված չը լինի աճելու, ծաղկելու, մեծանալու:

Եւրոպայում մի խորունկ գերեզման է փորվում այժմ. դա Նորի համար չէ: Գերեզմանափորե՛ր, օ հի՛ն պառաւներ, այդ գերեզմանը սպասո՜ւմ է ձեզ...

Եւ ձեր դահիճն է — դարձեալ նոյնը, Կարմի՛ր, Կարմի՛ր Գահճապետը:

ՎԱՏԵՐ.

Երբև մենք զետեղում ենք նշանաւոր դաւաճան Արփիար Արփիարեանի ոչ պակաս նշանաւոր „Մեղայագիրը“, որ զետեղված էր „Արևելքի“ 1891 Թ. 2098-դ համարում: Արժէ մի քանի բացատրութիւններ տալ այդ Մեղայագիրը տրված պարագաների մասին. 1890 Թ. Թիւրք կառավարութեան կարգադրութեամբ Արփիարեանը գնում է Կովկաս Խորէն Նար Բէյին լրտեսելու պաշտօնով: Միշտ դառնազգեստ դայլ՝ Արփիարեանը Կովկասում աջողում է մի յայտնի անձնաւորութեան վստահութիւնը գողանալ, որով այդ անձնաւորութիւնը նրան յանձնում է 2,000 րուբլի, որպէսզի նա բերէ և յանձնէ Կ. Պոլսի Հնչակեան Մասնաճիւղին: Այդ դրամը, բնականաբար, կուլ է գնում նոյն իրան Արփիարեանի կոկորդը: Երբ նա ձերբակալվում է, այդ դէպքերից յետոյ, երկու-երեք ամիս բանտում մնալով, նրա ամենամեծ քաջութիւնը նրանում է կայանում, որ անամօթ կերպով շարունակ լալիս է և Նազըմից փրկութիւն աղերսում: Նազըմն իսկ զզուանք զգալով Արփիարեանի լալկանութիւնից, իր ոստիկանական ճարպիկ հոտառութեամբ անմիջապէս գուշակում է, որ յանձին Արփիարեանի „օգտակար“ որս էր կացահարել, և յայտնում է Արփիարեանին նրա արձակման պայմանները... այն է մատնիչի ու դաւաճանի դեր ստանձնել և „ի վերայ այսր ամենայնի“ Արփիարեանի ամենամօտ ազգական... կանանցից մէկին զոհաբերել Նազըմի անկողնուն... Սակարկութիւնը դժուարութեան չէ հանդիպում. մի շարք յայտնութիւնների հետ Արփիարեանն այդ ժամանակ ամբաստանում է, իբրև յեղափոխականներ, Խորէն Նար Բէյին, Վահրամ Բէյ Տատեանին, Դոքտոր Թիրիաքեանին, որոնք էլ ձերբակալվելով՝ առաջինը Թունաւորվում է սուլթանի կառավարութեան կողմից, իսկ երկու վերջինները բանտերում ամեն տանջանք կրելուց յետ՝ հազիւ կարողանում են իրանց ազատել մահից: Արփիարեանն արժանանում է դրամական վարձատրութեան և բանտից արձակվելուն, բայց դա՛ այնպիսի պարագաներում, որ հայ հասարակութիւնը կասկած չը տանէ նրա վատութեան մասին, և ապա գաղտնի խոստում է տալիս իր սկսած „հաւատարիմ ծառայի“ դերը շարունակելու: Բանտից դուրս գալուն պէս նա իր „հրապարագրական գրչով“ ստեղծագործում է այդ գրական կտորը, „Մեղայագիրը“, բարոյական անկման այդ ամենաստոր ու ամենափայլուն արտայայտութիւնը, այդ ամենաաղտոտ հայելին, որ միակ ինքն ըստ ինքեան Արփիարեանի բարոյական մահի ղողանջն է: Բայց այդ „Մեղայագիրն“ էլ ունի իր պարագաները: Արփիարեանն այդ ժամանակ անդամ էր „Արևելքի“ խմբագրութեան, որից ծածուկ հրատարակել նախ փորձեց իր Մեղայագիրը նոյն „Արևելքում“, սակայն չաջողեցաւ: „Արևելքի“ խմբագրութիւնն ընդդիմացաւ Մեղայագիրըն իր Թերթում զետեղելուն: Այդտեղ Վատը հասկանալի կերպով ազդարարում է, թէ եթէ իր պահանջը չը կատարվէ՝ „Արևելքի“ խմբագրութիւնը „ծանրապէս կը տուժէ“... Եւ Մեղայագիրը լոյս է տեսնում „Արևելքում“: Բայց այդ Թերթի խմբագրութիւնն այդպիսի ամօթից յետոյ հարկ է տեսնում Արփիարեանին արտաքսել իր, այսինքն խմբագրութեան անդամակցութիւնից: Սակայն Արփիարեանն այդտեղ մխիթարվում է նրանով, որ իր Մեղայագիրը տպագրված՝ „Արևելքի“ համարն անմիջապէս տանում է այլ ևս իր պետըն ու հրամայողը դարձած Նազըմին, որից էլ անմիջապէս ստանում է հարիւր մէճիտ վարձատրութիւն և բացաձակ իրաւունք՝ իր ամեն ցանկացած ժամանակը ճաշի կամ ընթրիքի յաճախելու Նազըմի տունը և նրա հետ „խօսակցելու“: Ինչպէս հաւատացեալը մզկիթ է յաճախում, նոյնպէս և Արփիարեանը Նազըմի մօտ էր գնում շարունակ: 1895 Թւի ամառը, հակառակ Հնչակեան Կուսակցութեան Կենտրոնի խիստ բողոքներին, իր արբանեակների միջոցով նա աջողում է ներս է սպրդել Կ. Պոլսի Հնչակեան Մասնաճիւղի մէջ. նա շարունակում է „ծառայել“ Նազըմին և ապա դրա գաղտնի Թելադրութեամբ ու օգնութեամբ, ըսկըսում է, հակառակ Հնչ. Կ..Թեան Կենտրոնի ամեն արգելքներին, սպառնալիքներով ու սպաննութիւններով կողոպտել տալ հայերին, սպաննել է տալիս Գ.արակէօզեանին, մինչև որ աջողում է շորթել տասնեակ ու տասնեակ հազար ոսկի, միշտ ազգի և յեղափոխութեան քօղի տակ: Այդ ահագին գումարի մի բաժինն ընկնելով իր պետ Նազըմին, միւս բաժինն է, որ

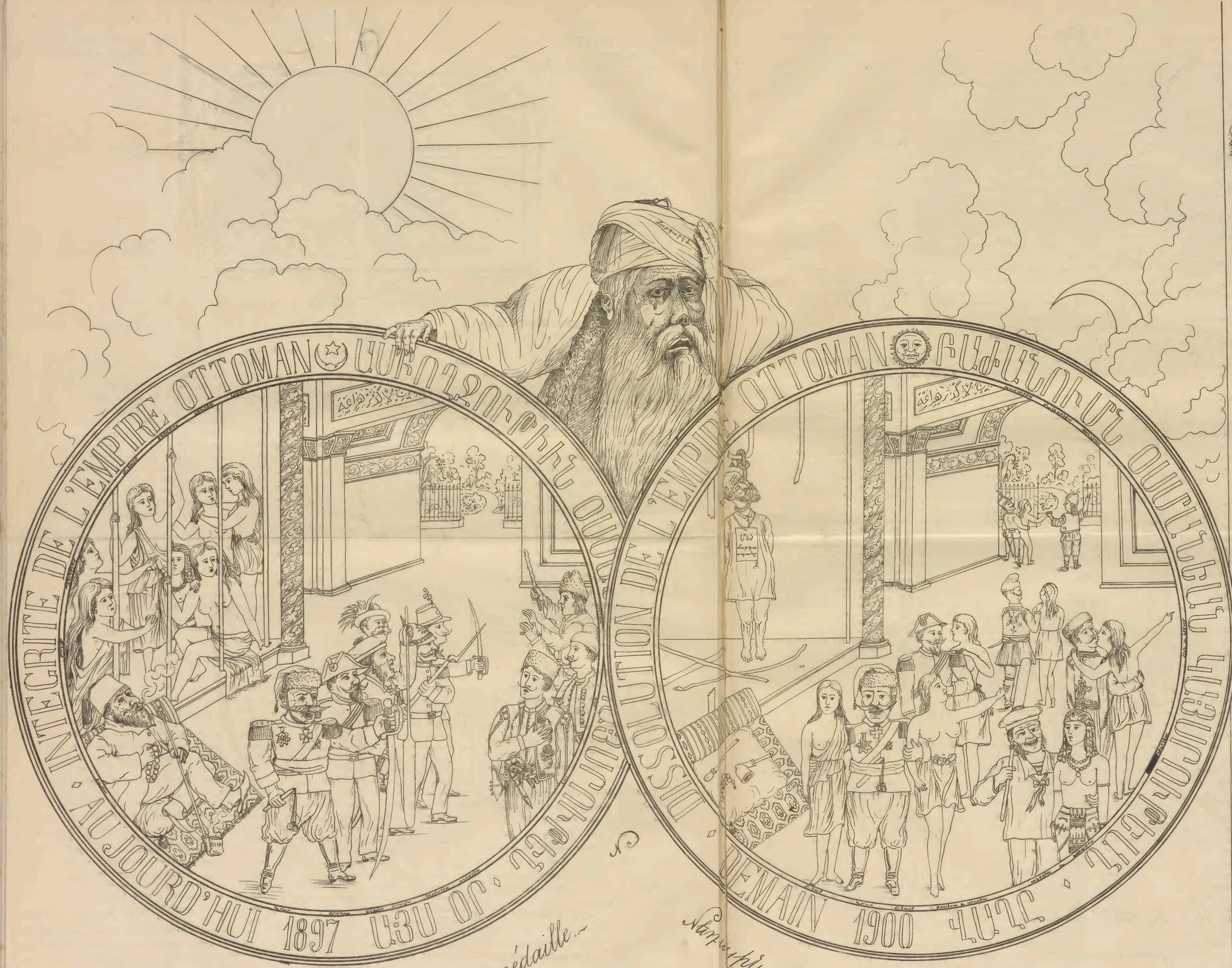

Face et pile de la médaille.—

Մետալին երկու երեսները.—

„ԱՊՏԱԿ"-ի Հանելուկներ

Ռէպուս թիւ 11

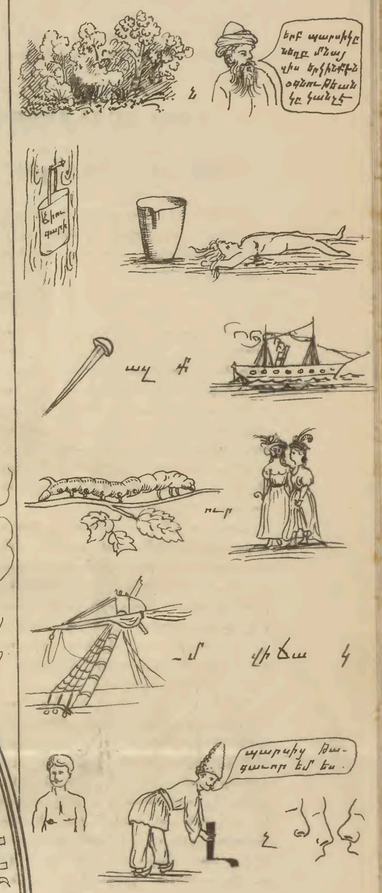

Թիւ 10 Ռէպուսի լուծումը

—Մահէկ, Հ-Այ-ըմ-եկ կըռէ ։ Մարդկութ-իւն-ը-բու-ճ-կտաւ-մէ-կ, Ռուս-ը-մ-եկ-պի-տի կտրատէ և թաքաւոր-ուտ իւն-դպի-թի-կ-որ ան-էու-գար գա-ր ի վրայ-էպի-թի-մնա-գօ-երկրի մէջ-այս-բէ-սկը-սէ-ե-հօ-վա։—

—Մահէկ, Հայը գեկ կըռէց, Մարդկութիւնը բուճ կտաւ գէց, Ռուսը գեկ պիտի կտրատէ և թաքաւորուտ-իւնդ պիթի կործանէ ու գար գարի վրայ էպիթի մնա գօ երկրի մէջ այս-բէս կըսէ ԵՅՈՎԱ։—

—Մահէկ, Հայը գեկ կըռէց, Մարդկութիւնը փուջ գտաւ գէց։ Ռուսը գեկ պիտի կտրատէ և թաքաւորուտ-թիւնդ պիտի կործանէ ու գար գարի վրայ էպիտի մնա գօ երկրի մէջ այսպէս կըսէ ԵՅՈՎԱ։—

հանդիսա կերպով վայելեց և վայելում է Ալֆարական խմբակի այդ Մեսիան, Ռշտունիների, Տամատեանների, Սըվազլիների, Աղասիների այդ արժանաւոր պետն՝ իր բոլոր մեծ ու մանր արբանեակներով։

Ահա Մեղայագիրը, Արփիարեանի փառքի այդ ինքնագործ անմահ արձանը. —

ԵՐԱԽՏԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆ
ԱՌ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆՆ

Օսմանեան կայսրութեան ժողովուրդներէն ոչ միոյն բարոյական կեանքն այնքան զօրեղապէս հիմնուած է աւանդութիւններու վրայ որքան Հայ Ազգինը։

Խուժդուժ ժողովուրդներ մահուան դուռն էին բերած հասուցած հայ ազգն, երբ Օսմանեան դրօշակն իւր ծալքերուն ներքև պաշտպանեց այդ ժողովուրդը, և հնարաւոր ընծայեց նմա հանգիստ շնչել ու ապրիլ։

Հինգ դարեր անցած են այդ օրէն ի վեր և հայ ազգին աւանդութիւնն եղաւ այդ հինգ դարերու մէջ թէ՝ Օսմանցին գթած է և հայն այդ գթութեան շուքին ներքև կը հանգչի։

Այդ աւանդական ԳԹԱՌԱՏՈՒԹԻՒՆԸ կը մարմնանայ յանձին վեհ. Սուլթան Համիտ կայսեր։

Տասն և հինգ տարիներէ ի վեր Օսմանեան կայսրութեան ամէն անկիւններէն ամէն օր տառապեալներու, թշուառներու, տարաբաղդներու օրհնութիւններ վասն վեհափառ Սուլթան Համիտի՝ ներդաշնակութիւն մը կազմելով կը բարձրանան յառս գահոյից Աստուծոյ. զի ուր որ թշուառ մը կայ, ուր որ արցունք մը կը թափի, հոն վեհ. Սուլթան Համիտէն մխիթարութիւն մը կայ։

Եթէ տիեզերք համօրէն կ՚սքանչանայ նորին վեհափառութեան իմաստութեան վրայ, կը յուզուի կը խանդաղատի նաև նորա անսահման գթասրտութեանը համար։ Այնպէս որ կրնանք ըսել թէ՝ երբ Նախախնամութիւնը պարգևեց օսմանեան երկրին զՍուլթան Համիտ՝ նորա ծնած օրն եթէ Աստուած մասը նորա ճակտին դնելով իմաստութիւն պարգևեց, խրկեց նաև երկու հրեշտակներ՝ Գթութեան ու Բարութեան հրեշտակներն, հսկել նորա օրօրոցի մօտ։

Օսմանեան կայսրութեան համար երջանկութեան օր մը եղաւ այն օրն ուր այդ իմաստութեամբ սնած գլուխն, Բարութեան ու Գըթութեան հրեշտակներու հովանւոյն ներքև ուռճացած այդ սիրտն, Օսմանեան կայսրութեան տէրն եղաւ։

Վեհ. Սուլթան Համիտի գահակալութեան բարեբաստիկ օրէն ի վեր նոր դարագլուխ մը բացուած է օսմանեան կայսրութեան համար որու ժողովուրդներն երբ կը յիշատակեն վեհ. Սուլթան Համիտի անունը կը բաւականան ըսելով, „ՄԵՐ ՀԱՅՐԸ“։

Այդ ՄԵՐ ՀԱՆՐՆ էր որ Իւր գորովալիր սրտովը Յունվար 5-ի իրիկունն յիշեց Իւր հայ զաւակներն ալ։

— Ներեցի, մի՛ լաք, և խնդացէք, ըսաւ։

Այդ հայրագորով „ներեցի“ բառին բոլոր քաղցրութիւնը, բոլոր հրապոյրը բանտարկեալի մը չափ ոչ ոք կրնայ զգալ. ապաքէն կայսերական այդ վեհանձն ներողամտութեամբ եթէ ընդհանուր Հայ ազգը Յունուար 5-ի օրը խորին երախտագիտութեան նոր պարտականութիւն մը ևս ունեցաւ առ վեհափառ Սուլթան Համիտ կայսրը առատագութ, հայ ազգին մէջ անոնք որք Խթումի գիշերը արձակուելով բանտէն, վերադարձան իրենց սիրելիներու մօտ, բնականաբար անոնց երախտապարտութիւնն առ վեհափառ կայսրն կրկնակի է և անսահման։

Ես ես, որ այդ գիշերը միայնակ բանտին մէջ անցուցի ա՛լ բոլորովին յուսահատուած ապագայէն, ի՞նչ բացատրութիւն կարենամ գտնել հրապարակաւ թարգմանելու համար յուզեալ սրտիս երախտագիտութիւնն առ գըթալիր կայսրն մեր որ յաջորդ գիշերը կը հաճէր շնորհել ինձ կեանքս ու ազատութիւնս։

Տարօրինակ զուգադիպութիւններ զիս մեղապարտ կը հանդիսացնէին հանդէպ անողոքելի օրինաց, սակայն վեհափառ Սուլթան Համիտ կայսեր միտքը գեր ի վերոյ է ամէն օրէնք։ Գրականութեան պաշտպան կայսրն գիտէ թէ՝ Իւր Տէրութեան մէջ չկրնար գտնուիլ գրագէտ մը որ մեղապարտ խորհուրդ մը սնուցանէ մտքին մէջ Օսմանեան կայսրութեան հանդէպ։ Վեհափառ Սուլթանը թոյլ չտուաւ ապաքէն որ օրէնքն անողոքելի՝ ջնջէ վերցնէ հրապարակէն գրական համեստ աշխատաւոր մը։

Կեանքս վեհափառ Սուլթանին պարտական եմ, և որքան ապրիմ՝ իմ բոլոր աշխատութիւններս պիտի կայանան միշտ հանդիսանալ մեր առատագութ կայսեր վեհանձն զգացումներուն ու խորին իմաստութեան քարոզիչն ամեն դասակարգերու մէջ։

Մենք, արդի հայերս, մեր հայրերէն շատ աւելի բարեբաղդ ենք, վասն զի կ՚ապրինք այնպիսի կայսեր մը օրով Որուն իմաստութիւնը կ՚ապշեցընէ եւրոպական իմաստութիւնը, որուն գթասրտութիւնն Իւր անձնուէր գերին կ՚ընէ ամէն կարգի հպատակները։ Իմաստութիւն և գթասրտութիւն երբ կը միանան յանձին մի կայսեր, հրաշքներ գործել կուտան։ Մենք հայերս ալ պէտք է այդ իմաստութեան ու գթառատութեան անարժան չգտնուինք որպէս զի շարունակենք ըլլալ այնքան երջանիկ որ ուրիշ երկիրներու հայերը նախանձաւոր ըլլան մեզ։

Արդէն յունվար 5-ի կայսերական շնորհը կը բաւէ այդ նախանձն յառաջ բերելու։ Այն կասկածներ ու ամբաստանութիւններ որք կը ծանրանային հայ բանտարկելոց վրայ. եթէ պատահէին ուրիշ աշխարհի մէջ՝ այդպիսիք երբէք ազատ չէին մնար օրինաց խստութիւնէ։

Ուրեմն գիտնանք մեր Օգոստափառ Վեհապետին հայրական գթասրտութեան և անզուգական վեհանձնութեան թանկագին արժէքը։ Մեր սիրտը, մեր կեանքը վեհափառ կայսեր նուիրուած մնան միշտ և երբէք ոչ ոք մենէ ամենափոքր պղտորութեամբ մը ցաւ պատճառէ մեր [illegible] ՎՐ փափուկ սրտին։

Ն. Ի. Վեհափառութեան
ամենախոնարհ և երախտագէտ
ծառայ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ.

Եւ այդ այլը միակ օրինակը չէ։ Միհրան Տամատեան կոչված Արփիարեանի գլխաւոր արբանեակը փորձեց իր պետից յետ չը մնալ։ Ձերբակալվելով Սասունում, մէկ ամիս չանցած, Բիթլիսի վալիի միջոցով նա նոյնօրինակ մեղայագիր գրեց, խոստացաւ սուլթանին „կարևոր գաղտնիքներ“ յայտնել, եթէ ինքը տարվէ Կ. Պօլիս, ինչ էլ եղաւ սուլթանի յատուկ հրամանով։ Եւ երբ Կ. Պօլիս բերվեց՝ նա կրկնեց ու կրկնեց իր մեղայագիրը, ինչ-ինչ ամբաստանութիւններ բարդեց աջ ու ձախ և նողկանք ազդող արցունքով ներողութիւն հայցեց արիւնարբու սուլթանից, "հաւատարիմ ծառայ" լինելու իր խոստումը տալով։ Այդ ստորաքարշ ընթացքի շնորհով Տամատեանն արժանացաւ „մասնաւոր ներման“, ըստացաւ դրամական միանուագ վարձատրութիւն սուլթանից, ապա նշանակվեց գրագրի ու թարգմանի թոշակաւոր պաշտօնով թիւրքական չարագատութեան վարչութեան մէջ։ Այդ թոշակը նա ստանում էր կանոնաւորապէս, և փոխադարձը մատուցանում էր իր „վեհափառին“ „հաւատարիմ ծառայութիւններով։“

Ահա Արփիարեան-Տամատեան խմբակի բարոյական իսկական նկարագիրը։

Եւ զինված այդպիսի զէնքով՝ սուլթանի ոտքերը լզող այդ արարածները, դիմակ հագած փորձեցին աւազակային ճարպիկութեամբ գողանալ, իրանց մենաշնորհը դարձնել յեղափոխութիւնը, գողանալ „Հնչակ“ թերթը, գողանալ Հնչակ անունը, գողանալ Հնչակեան կուսակցութիւնը, այն է՝ գողանալ այդ կուսակցութեան պատկանող այն մարդկանց, որոնք այնքան միամիտ ու տխմար կը գտվէին, որ կը խաբվէին Արփիարեան-Տամատեանների գիմակից։ Եւ իրանց այդ ստոր դերն աջողութեամբ պսակելու համար, աւելի արդիւնաւոր կերպով շահագործելու համար միամիտ խաբվածներին, նրանք սկսան զզուելի զրպարտութիւններ թափել ուրիշների վրայ, դրամական խնդիրներ յարուցանել՝ արփիարական տասնեակ ու տասնեակ հազար ոսկիների գողութիւնները ծածկելու համար, ուրիշներին տխմարաբար ամբաստանել միապետական ընթացքի մէջ, այդպիսով ստոր գայթակղութիւն սերմանելու համար հայոց մէջ, մինչդեռ իրանք թէ հրապարակապէս և թէ գաղտնի հայասպան արիւնախում միապետի, իրանց վեհապետ սուլթանի ոտքերը լզողներն են։ Բայց այդ գարշատիպ Արփիարեանների այդպիսի ընթացքն ունի իր համապատասխան արժանաւոր հետևանքը, և միւս կողմից էլ չը կարծեն թէ հանգիստ կերպով կը մարսեն նրանք տասնեակ հազարաւոր ոսկիները, որ աւազակութեամբ նրանք շորթել են հայ հասարակութիւնից, ոսկիներ, որոնք հայ ժողովրդի արեան գինն են։

Ընթերցող, ցաւում ենք, որ ստիպված ենք այդպիսի անձերով այսօր զբաղեցնել քեզ։ Բայց կան թուքեր, որ կոկորդում պահել վըտանգաւոր է. պէտք է նրանց փսխել դուրս… և ապա անցնել առաջ։

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ

Բօ, ա՜հ, հա՜… այս ի՞նչ է… ամբողջ տիեզերք շարժման մէջ… Արեւելք, արեւմուտք, հիւսիս, հարաւ… ամէն կողմ իրարանցում, ընդհարում… ինչ որ արտասովոր բան է յայտնվել տիեզերքի վրայ… Արեւը, լուսինը, մոլորակները, աստղերը, մի խօսքով ամէն տեսանելի ու անտեսանելի, յայտնի ու անյայտ մարմինները, եւ ապա Եւրոպան, այո՛, Եւրոպան, նաեւ Ասիան, Ամերիկան, Աֆրիկան, Աւստրալիան… ամէն տեղ, ամե՛ն տեղ ապրող ու շնչող, ասում թէ անասուն ահաւոր պատրաստութիւնների մէջ են, մեծամեծ բանակցութիւններ ունին իրար հետ՝ գիշերը ցերեկի խառնած, ցերեկը՝ գիշերի, եւ միացած են, միացած եւ վերջնական մի որոշման համաձայն պէտք է բարձրացնեն ի՞նչ… „Հայքից“ հարցրէք, աշխարհիս մարգարէութեան այդ նորագոյն էֆէմէրիդը… ի՞նչ ի՞նչ պէտք է բարձրացնեն տուտով… „Հայք“ որ սիրում է բարձրից սաւառնել եւ քիչով չի ուզում բաւականանալ, հաղորդում է մեզ, որ իր նախակրութեամբ պէտք է բարձրացնեն… „Տիեզերական ապստամբութիւն“։ Ապստամբապետն է, բնականաբար, „Հայքի“ խմբագիր Dr. Gabriel…

Եթէ ասածներիս չես հաւատում՝ „Հայք կարդա։
Եթէ ամենագէտ լինել կուզես՝ „Հայք“ կարդա։
Եթէ անգլերէն սովորել կուզես՝ „Հայք“ կարդա։
Եթէ շատ խօսել եւ ոչինչ ասել կուզես՝ „Հայք“ կարդա։
Եթէ ապստամբագլուխ լինել կուզես՝ „Հայք“ կարդա։
Եթէ խելքի աղքատ լինել կուզես՝ „Հայք“ կարդա։
Եթէ հայերէնդ մոռնալ կուզես՝ „Հայք“ կարդա։
Եթէ բոլոր իմացածդ էլ մոռնալ ուզես „Հայք“ կարդա։

Ասածներս կատակ չեն. ինքը „Հայքն“ է, որ այդօրինակ յայտարարութիւն է անում իր վերջին համարներից մէկում։ Ասածներս կատակ չեն եւ… Աստուած „Հայքին“ խելք բաշխէ, ինչպէս ասում է ժողովուրդը… „Հայք“ կարդա եւ կիմանաս, որ իմ այս ասածն էլ կատակ չէ, ընա՛ւ։

ԾԻԾԱՂ.

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ
H. Papagalo-էն
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ—ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Հայաստան. — Տեղ մը ուր ամէն մարդ իրաւունք ունի հաստատուել ի բաց առեալ Հայ ըլ։ Այժմ Թուրքերն են որ կը ջարդեն զանոնք. ապագային Ռուսները լինելու են որ պիտի ճնշեն զանոնք։

Դարդանել. — Ծով մը որի մէջ ձուկերը Թորփիլներ են, ոստրէները ռումբեր են, Թրաձուկները ռուիններ են, եզերքները վառօթ են։ Այլ սակայն շատ մարդիկ փափաք ունին երթալ շրջագայելու այնտեղ։

Սև-ծով. — Ծով մը որի մէջ միայն Թուրքը, Ռուսը, Աւստրիացին և Բուլղարը կրնան լուացուիլ։ Բայց առաջին երեքը փոխանակ մաքրուելու միշտ աւելի ու աւելի կ՚աղտոտուին հոն և ի վերջոյ այդ ծովին պէս պիտի սևանան։

Հիւսիս. — Երկրիս ամենախաւար ծագը. այլ սակայն այդ այն կողմն է ուրտեղէն Ֆըրանսացիք կ՚ակնկալեն լոյսը… ռուսը։

Արևելք. — Այն տեղը, ուր արեգակը յարութիւն կ՚առնէ և ուր պիտի տեսնենք կիսալուսնի շիջանելը։

ԼՕՆԴՕՆ. „ՀՆՉԱԿԻ“ ՏՊԱՐԱՆ.